

spreek!

Over geloof, kerk en samenleving

ONTMOETING

Financieelwelzijn.nl

Financieel Welzijn Administratie

Parochieadministratie in Navision

Salarisadministratie

Fiscaal advies

Pensioenadvies

Mediation

Bezoekadres

Stationsplein 17a
7901 AA Hogeveen
0528-240160
binnendienst@financieelwelzijn.nl

Postadres

Postbus 101
7900 AC Hogeveen

Huis voor de Pelgrim

Onze reizen brengen je verder

**Naar Lourdes met
bisschop Mgr. Van den Hout
18 t/m 23 mei 2018**

Huis
voor
de
Pelgrim

Bij Lourdesreizen speciale kortings-
mogelijkheden voor verzekerden van CZ.

Huis voor de Pelgrim Vraag de uitgebreide brochure aan
info@huisvoordepelgrim.nl www.huisvoordepelgrim.nl
T: 043 - 3215715

RAAD

DE ADMINISTRatieve DIENSTVERLENERS

Op basis van een scherp geprijsd abonnement
kunt u, als parochie, bij RAAD terecht
voor alle administratieve en
financieel-zakelijk aangelegenheden.

RAAD JOURE
S.T. Landman,
Westermarwei 1
8501 RA Joure
tel. (0513) 419 439
s.landman@planet.nl
www.raadjoure.nl

Ontmoeting

Hoofredacteur a.i

Lammert de Hoop

Het thema 'Ontmoeting' van deze Spreek! kwam boven in een creatieve brainstorm van de bisschop, vicaris Arjen Bultsma en waarnemend hoofdredacteur Marlies Bosch op de boot over de Waddenzee vanaf Ameland. Een inspirerende omgeving voor de gelovige onderweg!

Mgr. Van den Hout blikt vooruit naar Pasen en onze ontmoeting met de Verrezenen. Verhalen over 'ontmoeting' in dit nummer betreffen verder mensen uit verschillende geloofstradities, elk met eigen kleur en achtergrond. Jodendom en Christendom, protestants en katholiek, dorp en grote stad. Er is veel wat ons bindt. Een open gesprek en samenwerking draagt bij aan de toekomst van kerk en samenleving.

Als uw nieuwe hoofdredacteur was het voor mij een vliegende start begin dit jaar. Gelukkig was de trein van Spreek! door collega's al op de rails gezet. Vanaf deze plek veel dank aan Marlies Bosch voor haar gedreven plaatswaarneming als chef redactie.

Lammert de Hoop

Inhoud

8 Pasen 2018
Ontmoeting met de Verrezenen

10 Studentenpastor
Biechten is ook ontmoeting

12 Het onzegbare in de grote stad
Liturgie en ontmoeting in de St. Jozefkathedraal.

14 Dominicaan Stefan Mangnus
God laat zich kennen in gebed en ontmoeting

16 Hij zal het voorbeeld geven
Jezus en de rijke jongeman

20 Thuis komen in een Kloostergemeenschap
Henny Brouwer en de Zusters Clarissen

22 Opinie
Een ware ontmoeting is voor mij...

24 Verrijking voor Joden en Katholieken
Jaarlijkse Dag van het Jodendom in de Groningse synagoge

26 Oecumene op het Friese platteland
Katholiek Wijtgaard trekt op met protestants Wirdum

MENSEN

spreek!

Met ingang van 1 november 2017 heeft pastor **drs. P. (Pascal) Huiting** de opdracht gekregen de komende vijf jaar zijn studie theologie te voltooien met een promotie aan de Tilburg School of Catholic Theology. De arbeidsomvang als promovendus zal 0,5 fte zijn. Daarnaast blijft hij voor 0,5 fte werkzaam als parochievicaris van de parochie Heilige Christoffel.

In verband met het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd van pastoraal werkster **drs. S.G. (Susan) Boukema-Koopman**, en daardoor het beëindigen van de arbeidsovereenkomst, heeft de bisschop per 23 december 2017 haar zending ingetrokken. Sinds 2003-2008 was zij werkzaam als medewerker communicatie/perschef; sinds 2003 tevens als pastoraal werkster binnen de parochies H. Marcus te Jirnsum, Maria ten Hemelopneming te Wytgaard, H. Martinus te Wergea/Warten en de H. Wiro te Easterwierrum. Daarnaast werkte zij vanaf 2013 in de parochie H. Jacobus de Meerdere. De bisschop dankt haar voor het vele wat zij voor ons bisdom heeft mogen betekenen en wenst haar alle goeds voor de toekomst.

De bisschop heeft pastoraal werkster **A.C.M.M. (Astrid) van Engeland**, per 1 september 2017, voor vijf jaar de zending gegeven, om binnen de grenzen van het bisdom Groningen-Leeuwarden werkzaam te zijn als geestelijk verzorger t.b.v. het dovenpastoraat. Haar werkzaamheden zullen zich met name richten op de catechese en de voorbereidingen op de sacramenten.

Met ingang van 1 november 2017 is Pater **T.T. (Titus) Ikyomke C.S.Sp.** tot priester-assistent benoemd binnen de parochie HH Petrus en Paulus. Pater Titus gaat deel uitmaken van de gemeenschap aan de Crackstraat 13 te Heerenveen.

Met ingang van 1 januari 2018 is **drs. L. (Lammert) de Hoop** door de bisschop aangesteld als Hoofd Pers en Communicatie (0,4fte). Hij is o.a. verantwoordelijk voor de woordvoering namens onze bisschop, overige perszaken, hoofd- en eindredactie van het bisdomblad Spreek!, onderhoud, beheer en ontwikkeling van de website en begeleiding van de parochies op het terrein van interne en externe communicatie.

spreek!

Met ingang van 1 januari 2018 is **drs. T.T. (Tjitze) Tjepkema** tot pastoor benoemd van de nieuwe Parochie Immanuel. Per dezelfde datum is diaken **F.J.M. (Frans) Wielens** voor deze zelfde parochie als diaken benoemd. Voorheen waren zij beide respectievelijk parochievicaris en diaken binnen de parochies H. Willibrordus te Coevorden, H. Bonifatius te Nieuw Schoonebeek, H. Nicolaas te Schoonebeek, H. Franciscus van Assisië te Steenwijksmoer en O.L.V. Koningin van de Vrede te Weiteveen.

Eveneens met ingang van 1 januari 2018 is **P.J.J. (Peter) Stiekema** benoemd tot pastoor van de Parochie Sint-Vitus te Leeuwarden. Per dezelfde datum is **drs. G.M.H. (Germa) Kamsma-Kunst** voor deze parochie benoemd tot pastoraal werkster. Voorheen waren zij beide respectievelijk als pastoor en pastoraal werkster werkzaam in de parochies Titus Brandsma te Leeuwarden, H. Marcus te Jirnsum, Maria ten Hemelopneming te Wytgaard, H. Martinus te Wergea/Warten en de H. Wiro te Easterwierrum.

Wnd. pastoor **drs. J.J.G. (Koos) Tolboom** heeft per 1 januari 2018 eervol ontslag gekregen voor zijn werkzaamheden binnen de parochies H. Willibrordus te Coevorden, H. Bonifatius te Nieuw Schoonebeek, H. Nicolaas te Schoonebeek, H. Franciscus van Assisië te Steenwijksmoer en O.L.V. Koningin van de Vrede te Weiteveen. De bisschop dankt hem hartelijk voor de goede invulling van het waarnemend pastoraat.

Met ingang van 1 februari 2018 heeft onze bisschop gehoor gegeven aan het verzoek van parochievicaris **drs. D.B. (Diederik) Duzijn**. Vanaf deze datum zal hij zich aansluiten bij de priesterbroederschap "Missionaires de la Très Sainte Eucharistie" in het bisdom Fréjus-Toulon in Frankrijk. Priester Duzijn was werkzaam binnen de parochies Pax Christi en H. Clemens te Ameland. De bisschop dankt hem voor al het goede werk dat hij gedaan heeft binnen ons bisdom en wenst hem alle goeds binnen de priesterbroederschap.

KARDINAAL EIJK OVER HUMANAЕ VITAE

Op 6 maart a.s. houdt kardinaal W.J. Eijk in Groningen een lezing over '50 jaar Humanae Vitae'. Deze 50 jaar geleden gepubliceerde encycliek deed toen veel stof opwaaien. Het document, door sommigen als profetisch ervaren, werd door velen - ook katholieken - niet altijd begrepen. De katholieke huwelijkstheologie kreeg van Paus Johannes Paulus II eveneens veel aandacht. Plaats en tijd: dinsdag 6 maart, 20.00 uur, St.Jozefkathedraal, Groningen.

ONTMOETINGS DAG IN EMMELOORD

Voor mensen, die hun partner hebben verloren
De diocesane werkgroep Partnerverlies organiseert elk half jaar in een andere regio van het bisdom Groningen-Leeuwarden een Ontmoetingsdag voor mensen die hun partner door de dood hebben verloren.

Datum: donderdag 15 maart a.s. Emmeloord (regio Zuidwest), van 10.00 uur tot ongeveer 15.30 uur.
Locatie: 'De Ontmoeting' aan de Europalaan 42 in Emmeloord. Het 'ontmoeten' van elkaar staat deze dag voorop, het gesprek met hen die korter of langer geleden hetzelfde hebben meegemaakt is helend. Pastoor Bernard Buit houdt een inleiding over verliesverwerking en staat stil bij de plaats die God daarbij inneemt. Voor koffie/thee en lunch wordt

gezorgd. De ontmoetingsdag sluit af met een korte viering. Van deelnemers wordt een bijdrage in de kosten gevraagd van 12 Euro. U bent vrij iemand uit uw omgeving mee te nemen.

Opgave tot 7 maart 2018 bij: Afd. Pastorale Dienstverlening Bisdom Groningen-Leeuwarden, tel. 050 – 4065888. E-mail: l.winter@bisdomgl.nl
Informatie: Mw. A.E. van Diepen-Galama (tel. 0527-252418), dhr. A. van Rijdt (tel. 0527- 615748), mevr. M.H.A. Steen-Blom (tel. 0516-850820), mevr. J. v. Mensvoort-Brugmans (tel. 0591-351596)

Vastenactie 2018 - 40 Dagen Challenge Geef meer, door te minderen

De landelijke Vastenactie 2018 steunt het Zambiaanse 'Household in Distress' – programma (HID), dat door de zusters van het Heilig Hart van Jezus en Maria in 1991 in Mbala is gestart. Het doel is HIV en aids in en om het stadje Mbala in noordoost Zambia te verminderen door voorlichting, goede gezondheidszorg én hulp aan mensen om in hun eigen levensonderhoud te voorzien. Om dat te bereiken heeft Vastenactie de '40 Dagen Challenge' georganiseerd zoals voor jongeren die minder tijd en aandacht besteden aan social media.

Meer info over het aanmaken van uw 40 Dagen Challenge, kijk op www.40-dagen.nl. Info over het campagneproject vindt u op www.vastenactie.nl/projecten/armoedebestrijding-in-mbala-za

OLIEWIJDING

De jaarlijkse Oliewijding door de bisschop is op woensdag 28 maart om 19.30 uur in de St. Jozefkathedraal te Groningen. In de viering zegent mgr. Van den Hout de Oliën voor gebruik bij ziekenzalving en de opname onder geloofsleerlingen. Hij wijdt het Chrisma voor de viering van doopsel, vormsel en priesterwijding. Het leven met de sacramenten balt zich als het ware samen in deze bijzondere dagen. Alle pastorale beroepskrachten zijn uitgenodigd mee te doen en de priesters kunnen concelebreren. Ook andere belangstellenden zijn van harte welkom dit feest van samen kerk zijn te vieren!

OECUMENE IN ONTWIKKELING

Thema avond over Oecumene door Projectgroep Toerusting van het Vicariaat Groningen-Drenthe. Zestig jaar geleden kwam de oecumene in een stroomversnelling door interkerkelijke initiatieven vanuit katholieke en protestantse geloofsgemeenschappen. Oecumene leeft. Gastspreker is

o.a. dominee Bert Altena, voorzitter van de Provinciale Raad van Kerken in Groningen en Drenthe Parochiehuys in Assen, Dr. Nassaulaan 3c, donderdag 22 maart 20.00 uur. Aanmelden tot 14 maart 2018 bij: Vicariaat Groningen-Drenthe via mevr. Lisette Winter, tel. (050) 40 65 888. E-mail: vicariaatgrdr@bisdomgl.nl

'DE TIJD KANTELT VOOR WIE ERIN GELOOFT'

Herman Agterhoek (1949), voormalig kerkelijk opbouwwerker van ons bisdom, schreef onder bovenstaande titel een inspirerend en uitdagend boekje. Over actuele trends die kerk en organisatie beïnvloeden. Hij deelt zijn geloof en bevlogenheid

met de lezer en laat zien dat dat ook een kracht is in de wereld van vandaag. U leest er meer over in een volgend nummer van SPREEK! Bestellen: h.agterhoek@upcmail.nl

Agenda van de bisschop

Maart

- 4 College Bovendonk
- 6 Ochtend: bezoek van Remonstrantse gemeente
20.00: lezing kathedraal
- 7 14.00: vergadering Theologencommissie
- 8 17.00: vergadering REA
- 9 Ochtend: bezoek aan Mattheusschool in Joure
Middag: bezoek aan Hanzehogeschool Groningen
- 10 Middag: bezoek van vormelingen
- 11 Toediening H. Vormsel Dokkum
- 12 Ochtend: gastdocent in Emmercompascuum, in het kader van de Vastenactie
- 13 vergadering Bisschoppenconferentie
- 17/18 Stille Omgang
- 20 Middag: bezoek aan Aves Emmeloord
- 21 Ochtend: gastdocent in Ter Apel, in het kader van de Vastenactie
Middag: bezoek aan Premenius Assen
- 22 Middag: bezoek van Bisschop Möller Stichting
Avond: bijeenkomst Nieuwe Bewegingen, bisschopshuis
- 26 Ochtend: Theologisch Werkgezelschap

- 27 Ochtend: gastdocent Zwartemeer, in het kader van de Vastenactie
- 28 19.30 uur: Chrismamis, kathedraal
- 29 19.30 uur: Plechtigheden Witte Donderdag, kathedraal
- 30 15.00 uur: Herdenking van het Lijden en Sterven van de Heer, kathedraal

April

- 1 19.00 uur: Paaswake Bargercompascuum
22.00 uur: Paaswake kathedraal
- 2 11.00 uur: Hoogmis Bonifatius Leeuwarden
- 2/3 Bedevaart Hakendover (B)
- 7 Toediening H. Vormsel parochie H. Norbertus
- 8 Toediening H. Vormsel Nieuw Schoonebeek
- 10 Vergadering Bisschoppenconferentie
- 14 Bijwonen Sjabbatdient, Synagoge Groningen
- 15 Toediening H. Vormsel Ameland
- 19 14.00 uur: gesprek met VPW
- 21 19.00 uur: Eucharistieviering parochie Maria, Hertogin van Drenthe
- 22 Toediening H. Vormsel parochie H. Liudger
- 28 Middag: Chaldeeuwse Mis, Hoogeveen

ONTMOETING

Het mooiste gezang van het paastriduum dat ik ken is het Victimae paschali laudes. Het is de sequentie en wordt gezongen vóór het evangelie van het hoogfeest van Pasen. Het is een prachtige oude melodie en een goede poëtische tekst. Er komt een korte dialoog in voor tussen de zanger en Maria Magdalena. De zanger vraagt aan Maria die bij het graf is geweest: "Zeg het ons Maria, wat is het dat jij gezien hebt?" Het antwoord luidt: "Het graf van Christus dat leeg was, de glorie van Hem die is opgestaan, engelen als getuigen, de zweetdoek en het doodskleed."

Een zanger die benieuwd is naar de ervaringen van de eerste getuige. Hij stelt een vraag en hij krijgt antwoord. Hier is sprake van een ontmoeting tussen twee mensen. De ene heeft een ervaring en deelt die met de ander. De vrouwen en de apostelen komen van het graf terug en stellen zich vragen, want het graf is leeg. Die vragen getuigen vaak van een zeker ongeloof en een grote verwondering. Thomas zegt bijvoorbeeld: 'Als ik niet in zijn handen het teken van zijn nagelen zie ... zal ik het niet geloven.' En in het evangelie volgens Marcus reageren de apostelen op het nieuws dat Maria Magdalena brengt: 'Toen die hoorden, dat Hij leefde en door haar gezien was, geloofden ze het niet.'

De zanger van het Gregoriaanse Victimae paschalis laudes stelt een open vraag: "Zeg het ons Maria, wat is het dat jij gezien hebt?" Hij vertegenwoordigt de gelovige die met een open houding op zoek is naar het getuigenis van iemand die iets waardevols heeft ervaren. Een open vraag kan wonderen doen en de ander de vrijheid geven te getuigen van wat hij beleefd heeft.

Een echte ontmoeting komt pas tot stand als er openheid is voor de

ervaringen van de ander, en als de ander open staat voor de ervaringen van mij. Echte ontmoetingen zijn er nog niet eens zoveel in ons leven. Vele contacten zijn oppervlakkig en kort. Dat is op zich ook niet erg. Niet elk contact kan en hoeft even intensief te zijn. Maar u voelt wel aan wanneer een ontmoeting dieper ging en indruk maakte. Een open vraag en een hart dat bereid is te luisteren kan een goede ontmoeting bewerken.

Wij kunnen aan het evangelie en de getuigen die daarin aan het woord komen, ook de vraag stellen: 'Zeg ons, wat is het dat jij gezien hebt?' Met een open blik het evangelie lezen en luisteren naar de eerste getuigen die hun ervaringen op schrift hebben gesteld. Dan kunnen we de Verrezenen op het spoor komen en Hem ontmoeten. Het is niet onbelangrijk om na te denken over hoe ik het evangelie lees. Met een kritische blik? Of met open vizier en vertrouwen in de apostelen en de vrouwen die onverwacht de Verrezenen weer ontmoetten?

Op 27 januari vond de aftrap plaats van Leeuwarden / Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa. Ik mocht bij de opening aanwezig zijn. Er vinden dit

jaar tal van activiteiten plaats. Cultuur gaat overigens niet alleen over kunst, maar is veel breder. Het thema verwijst naar Friese waarden: iepen mienskip. Open gemeenschappen bieden mogelijkheden voor ontmoeting. Als je een mooie tentoonstelling hebt gezien, of een optreden, dan vertel je daarvan aan familie en vrienden. Doe dit gerust en getuig van wat u als mooi hebt beleefd. Zo stichten en onderhouden we gemeenschap. Ik hoop dat Leeuwarden / Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa een succes wordt.

Mede namens de stafleden en de medewerkers van het bisdom wens ik u een Zalig Pasen.

Dr. C.F.M. van den Hout
bisschop van Groningen - Leeuwarden

STUDENTENPASTOR: BIECHTEN IS OOK ONTMOETING

Tekst: Lammert de Hoop

Zijn Engelse Mis op zaterdagavond in de St. Jozefkathedraal trekt wekelijks zo'n 80 bezoekers. Arjen Jellema is als studentenpastor de vooruitgeschoven post van de RK kerk onder Nederlandse en internationale studenten in Groningen. Over hedendaagse biechtgesprekken en het nut van mobieltjes tijdens de mis.

Pastoor Arjen Jellema begon als pastoraal werker in Blauwhuis op het Friese platteland. Tegenwoordig werkt hij in de H. Hildegard van Bingen parochie van Groningen, Haren en Zuidhorn, gecombineerd met een deeltijds taak voor studentenpastoraat. Het brengt hem in contact met een andere wereld van jongeren, vooral door het groeiend aantal internationale studenten in de stad. Veel katholieke internationals komen uit landen waar de kerk nog sterk vertegenwoordigd is. Als student in een vreemd land heb je behoefte aan contact met geestverwanten, zowel Nederlandse als andere internationale studenten.

Dat is ook het ontmoetingsdoel van Jellema's pastoraat: 'Tijd voor informeel gesprek met elkaar, voor en na de mis, is heel belangrijk. Zo is er zaterdagavond na de mis altijd koffie/thee en tijd voor ontmoeting. Maandelijks is er een gezamenlijke maaltijd met een sociale activiteit, zoals een film- of spelletjesavond. Na de mis op donderdagavond is er twee keer per maand Biblestudy in het Engels. Op andere avonden is er een Nederlandstalige activiteit, bijvoorbeeld over aspecten van katholiek geloven. Hier doen nu 15 internationale en 15 Nederlandse jongeren aan mee.'

Mobieltje

Jellema ziet bij de mis de waarde van de universele katholieke liturgie: benoemt de waarde van de universele katholieke liturgie: 'Jongeren kennen de rituelen en hun volgorde vanuit eigen opvoeding en kerk. Internationals die bijvoorbeeld de Nederlandse ochtendmis van de bisschop in het bisschopshuis meemaken, gebruiken hun mobiele telefoon om aangegeven teksten en gebeden in hun eigen taal te volgen. Maar behalve herkenning zoeken ze ook verdieping van hun geloof. Jonge Nederlandse katholieken en internationals ontmoeten elkaar

in zijn gespreksgroepen. Al komen Nederlandse studenten van katholieke huize lang niet allemaal bij hem terecht is Jellema's indruk. De lage drempel van het bisschopshuis wordt volgens de studentenpastor ook gewaardeerd. Iemand van onze groep bezoekt elke ochtend om 8.00 uur met andere parochianen de ochtendmis van mgr. Van den Hout in zijn huiskapel. Is die er toevallig een dag niet dan meldt hij zich bij onze mis op donderdag. Toch mooi dat het zo kan in deze stad!"

Haast

Toch staat de studietijd onder druk is Jellema's ervaring: 'Wie studeert heeft haast. De bachelorfase is hun eerste studieperiode in een compleet nieuwe sociale omgeving en moet in een paar jaar afgerond. De studieprogramma 's zijn schoolser. Over de grens van eigen vakken kijken is lastig en ze maken lange werkdagen. Overdag colleges en 's avonds werken op studiezalen in

bibliotheken. Inkomsten uit bijbanen moeten steunen in levensonderhoud. Er is, kortom, minder ruimte voor persoonlijke nevenactiviteiten dan voorheen. Tegelijkertijd blijft bij studerende jongvolwassenen die zich ontwikkelen, de behoefte aan zelfreflectie. Ook omdat ze in hun studie tegen ethische dilemma's en levensbeschouwelijke vragen aanlopen, bijvoorbeeld in sociaaleconomische of biomedische richtingen. Het zijn onderwerpen die ook bij mij ter sprake komen."

Biechtvader

Opvallend is dat het wekelijkse biecht-uur in de kathedraal ook door studenten regelmatig wordt bezocht. Vaak afkomstig uit landen en kerken waar de biecht niet op de achtergrond is geraakt. Biechten is een vorm van stille ontmoeting: de priester luistert, geeft raad en spreekt een vorm van stille ontmoeting vindt Jellema, de priester luistert namens

de Kerk vergeving uit. De ander is vrij om te zeggen wat hem of haar dwars zit. Naast de traditionele biecht vanuit de biechtstoel noemt Jellema ook de mogelijkheid van een biechtgesprek. Hij zag in Kavelaer hoe biechtelingen konden kiezen tussen de traditionele biecht en deze vorm van een open gesprek aan tafel. Een vorm waar sommigen zich prettiger bij voelen. 'Het komt voor dat iemand geestelijke begeleiding vraagt, waarbij gesprekken over langere tijd regelmatig plaatsvinden. De kern blijft altijd hetzelfde: echte ontmoeting is geworteld in vertrouwen. '

HET ONZEGBARE IN DE GROTE STAD

Tekst: Lammert de Hoop

spreek!

Pastoor Rolf Wagenaar, plebaan van de St.Jozefkathedraal, staat midden in het grote stadsleven van Groningen. Een gedreven en devoot katholiek uit het diepe zuiden voelt zich al jaren in zijn element in de 'diaspora' van Groningen-Leeuwarden. Zijn doordeweekse mis tussen de middag levert menig bijzondere ontmoeting op. 'De deur staat hier elke dag open. Anonimiteit maakt de drempel lager.'

Rolf Wagenaar: 'Elk jaar treden hier wel zo'n 10 tot 12 mensen toe tot de RK kerk. Vaak begint dat na onverwachte ontmoetingen die ik heb na onze dagelijkse misviering of na kerkelijke hoogtijdagen in de kathedraal.' Rolf Wagenaar is inmiddels alweer 17 jaar pastoor en plebaan van de St. Jozefkathedraal aan de Radesingel in de Groningse binnenstad. 'Recent bijvoorbeeld kwam ik achter in de

kerk in gesprek met een jongeman van 23. Hij had de Kerstnacht mis bezocht en toen bij zichzelf besloten: 'De volgende keer kom ik naar voren voor het vormsel.' Zijn moeder was niet katholiek, zijn vader wel maar deed er niets meer aan. Hij zit nu bij de groep doopleerlingen die ik begeleid.' Een andere vormeling is een jonge bedrijfsleider bij een supermarkt die de kathedraal een keer bezocht bij

de doordeweekse middagmis. Vaak zijn het mensen van buiten de eigen parochie die de pastoor op deze manier ontmoet. Bij nader gesprek over hun belangstelling voor toetreden tot de kerk, merkt hij dat er meestal 'iets katholieks' in het verleden nog aanwezig is: bij een van de ouders of in de familie. Wagenaars specialiteit in de bisschopskerk is de misviering en vaste gebeden die hij volgens een

vast ritueel elke dag tussen de middag opdraagt in de St. Jozefkathedraal. Door de week trekt dit altijd zo'n 25 tot 30 mensen in de kerk. Het zijn werkenden in de binnenstad die tijdens de middagpauze de rust en stilte van de mis opzoeken. Of internationale studenten en internationale bewoners van de stad. Bijvoorbeeld katholieke christenen uit landen als Syrië en Irak of Oost-Europa. Landen waar doorde weekse misviering vaak traditie is.

Mentor protestanten

Hij komt oorspronkelijk uit Nijmegen en werkte twintig jaar in het diepe Limburgse zuiden. Wagenaar vindt de contacten die hij in Groningen opdoet bijzonder en kenmerkend voor een diaspora bisdom. 'In Maastricht en Limburg is het vanzelfsprekend dat iedereen katholiek is. Ook al doet men er niks meer aan. Dat is in het

noorden helemaal niet zo. Wie hier binnenkomt, kiest daar bewust voor. Zo kom ik hier ook regelmatig mensen met protestantse achtergrond tegen. Daar merk je bij de meer orthodoxen, bijvoorbeeld Christelijk Gereformeerd of Gereformeerd Vrijgemaakt, dat ze het sacrale van onze katholieke kerk kunnen waarderen.' De plebaan verklapt dat hij al een paar jaar mentor is van studenten van het Bonifatius Dispuut van de Protestantse Theologische Universiteit in de stad. 'Dat had ik nooit kunnen bedenken toen ik nog pastoor was in de OL Vrouwekerk van Maastricht.'

Onzegbare

Met de 'liefde voor het sacrale' komen we bij pastoor Wagenaar aan een diep gekoesterd persoonlijk thema. 'Onze katholieke liturgie is wereldwijd hetzelfde en zit echt ijzersterk in elkaar,' zegt hij gepassioneerd. 'En dat

herkennen mensen. Het onzegbare wordt erin uitgedrukt en spreekt tot het hart. Dat merk ik bijvoorbeeld bij internationale bezoekers en studenten.' De protestantse traditie is naar zijn mening symbool-ongevoeliger geworden door de nadruk op het woord. Het is een onderwerp dat bij zijn mentorgesprekken met protestantse studenten ook regelmatig op tafel komt. 'Maar de mens wordt toch altijd geraakt door het transcendente' vindt Wagenaar. Ook al lijkt dat, zoals tegenwoordig, ondergesneeuwd geraakt: 'In het lawaai van tegenwoordig vind je God niet. 'Maar tussen de puinhopen groeit nieuw leven. Wij zijn net kunstenaars en musici. Wat hen innerlijk beroert willen ze zichtbaar maken. Liturgie is vormgeving van het Onzegbare.'

'GOD LAAT ZICH KENNEN IN GEBED EN ONTMOETING MET DE MEDE MENS IN HET LEVEN VAN ALLE DAG.'

Tekst: Agda Wachter

spreek!

Vier jaar geleden besloot Stefan Mangnus, oud-bisschoppelijk gedelegeerde voor Onderwijs en Catechese, gehoor te geven aan een diep verlangen om God te zoeken. Hij trad toe tot orde der Dominicanen. Een gesprek over de ontmoeting van geloof en samenleving in een broederorde.

Levenskeuze

Het was een lange weg om tot deze levenskeuze te komen. In Stefan leefde vanaf zijn 12de levensjaar het besef iets te willen met kerk en God. Vanzelfsprekend koos hij voor de theologie studie. Daar werd hij geraakt door de teksten van Thomas van Aquino en Timothy Radcliffe. Dankzij een beurs studeerde Stefan na zijn studie in het buitenland aan de universiteit van Toulouse. Een jaar lang leefde hij in een huis van de Dominicanen en verdiepte zich in de werken van Thomas van Aquino. Hij

had het gevoel "Hier hoor ik."

Terug in Nederland sloot hij zich aan bij de lekentak van de Dominicaanse Lekengemeenschap Nederland en raakte meer bekend met de orde. Het gevoel van thuiskomen werd sterker en Stefan besloot toe te treden tot de broeders.

Opnieuw leven

Ingroeien in de Dominicaner gemeenschap betekende het leven opnieuw leren ervaren in de gemeenschap van broeders vanuit de evangelische raden: celibaat, armoede

en gehoorzaamheid.

'Ordes zijn heel verschillend,' vertelt Stefan. 'De aantrekkingskracht van deze orde ligt voor mij in de ervaring van het eigen charisma van de orde. Dat charisma wordt gevormd door de combinatie van vier dingen: studie, gebed, gemeenschapsleven en prediking. Dit is ook wat bij mij past. Het is wie ik ben. Ik ervaar het als een luxe om samen met een groep mensen een gemeenschappelijk leven te delen, om te kunnen studeren en te mogen verkondigen.'

Verkondiging

Verkondiging van het evangelie in gesprek met de samenleving hoort bij de Dominicanen. 'Al is dat voor mij op dit moment nog heel bescheiden. Als student-broeder is het mijn opdracht eerst mijn promotie af te ronden. Daarna wordt duidelijk welke taak ik ga krijgen. Dat kan een pastorale rol zijn. Of een academische rol in het schrijven en publiceren van boeken, legt Stefan uit. De diversiteit is groot. De orde kent kunstenaars en wetenschappers. Zo is één van de natuurkundig onderzoekers bij de deeltjesversneller in Cern, Zwitserland, Katarina Pajchel, een Dominicanes. Ook de natuurkundige kan God ervaren bij zijn of haar werk.

Alledaagse gezicht

Verkondiging is er altijd. Zo voerde Dominicus in Toulouse indertijd gesprekken met een kathaarse herbergier in Toulouse. In dat

gesprek ontdekte de oprichter van de Dominicaner Orde zijn roeping als geloofsverkondiger. 'Dominicanen zijn ook geen monniken,' zegt Stefan. 'Van oudsher leven we in huizen in grote steden. Daar vindt de ontmoeting van het religieuze leven met de samenleving plaats. In deze huizen krijgt zowel de verticale dimensie als de horizontale dimensie van het geloof vorm. Het gebedsleven, de verticale dimensie, is voor Dominicanen heel belangrijk maar tegelijkertijd heel eenvoudig. Belangrijk omdat daar de ontmoeting tussen jou en God zich afspeelt. Dat doen we samen: Dominicanen kennen een gezamenlijk koorgebed. In de horizontale lijn is het onze taak Gods aanwezigheid in de contacten met mensen op te merken en te benoemen.' De katholieke theoloog en lekendominicaan Erik Borgman spreekt hier over 'sporen van God'.

Grote professie

Stefan hoopt in september als Dominicaan zijn grote professie te doen. 'Ik hoop in september mijn grote professie te doen.' 'Hoe mijn leven er daarna uit gaat zien, weet ik nog niet. Het is de bedoeling dat ik met andere jonge broeders verhuis naar Rotterdam. Daar beginnen we een gemeenschap en gaan ontdekken wat onze bijdrage aan kerk en samenleving daar kan zijn. We gaan samen als het ware opnieuw de toekomst uitvinden. Die ligt open en we ontdekken hoe zij zich aan ons zal ontplooien.'

A black velvet vest with intricate gold embroidery. The central panel features a shield-like design with the text "ALLAGIO LELL LILL LLEN S. G. 1811" in a stylized font. Above the text is a gold butterfly with red flowers on either side. Below the text is a gold decorative element with red flowers. The vest is displayed in a white box with wooden hangers in the background.

HIJ ZAL HET VOORBEELD GEVEN

Tekst: Piet van der Schoof

Bij een van de boeiendste ontmoetingen tussen Jezus en zijn tijdgenoten gaat het om een gesprek met een welgestelde jongeman. Dat verloopt heel anders dan verwacht.

spreek!

Een rijke jongeman wil zodanig leven dat hij na zijn dood beloond zal worden met het eeuwig leven. Hij leeft al volgens de Bijbelse voorschriften en hij vraagt aan Jezus wat hij nog meer kan doen om zijn doel te bereiken. 'Als je volmaakt wil zijn', antwoordt Jezus, 'verkoop dan al je bezittingen en geef de opbrengst aan de armen. Dan zul je een schat in de hemel bezitten en kun je een volgeling van mij zijn'. Dit advies strookt niet met de bestaande maatschappelijke verhoudingen.

Armenzorg

Het lenigen van acute nood is in het Jodendom een must. Dat blijkt ook uit de opstelling van de geliefde wijze Hillel, die een tijdgenoot van Jezus is. Hij zegt dat degene die niet aan armenzorg doet, is als iemand die afgodsbeelden vereert. Er is in de Bijbel veel aandacht voor de armen. Zo komt in een vijfde van de psalmen armoede aan de orde. Er is armenzorg georganiseerd, wat nogal uniek is in de toenmalige wereld en Bijbelse voorschriften geven aan wat gelovigen hiervoor jaarlijks moeten afdragen. Zo ontstaat er een meer evenwichtige herverdeling van de gaven die God aan de mensheid heeft geschonken. Alles wat de mens bezit, heeft hij immers geleend van de Schepper van het universum, aan wie hemel en aarde toebehoren. Volgens de Joodse opvatting is het bereiken van welstand niet slecht. Het kan een teken zijn dat er zegen rust op je activiteiten. Rijk worden mag echter geen doel op zich zijn.

Vernieuwing

De Joodse wijzen benadrukken dat je niet alles moet weggeven, zoals Jezus adviseert. Dan kun je immers zelf hulpbehoevend worden en dat moet koste wat kost vermeden worden. Als gemiddelde afdracht wordt 10% van de inkomsten aangehouden. Natuurlijk

maakt de armenzorg geen einde aan de armoedeproblematiek. Het verkleinen van de kloof tussen arm en rijk staat niet op de politieke agenda, want het idee van een maakbare samenleving leeft nog niet. Jezus legt zich hier niet bij neer. Bij zijn missionering streeft Hij naar een grondige vernieuwing van het Jodendom. Leven zoals het oorspronkelijk volgens de Bijbel bedoeld is. Hij roept op tot bekering, tot het opgeven van een comfortabele, maar onbevredigende levensweg. Hij spoort mensen aan om zich meer te richten op God en de naaste. Dan kan Gods koninkrijk in zicht komen, waarin lijden en gebrek worden uitgebannen en welvaart voor iedereen zal zijn.

Elite

De jongeman behoort tot de kleine, rijke elite. Hij heeft onderwijs kunnen volgen, wat voor armen niet is weggelegd. Wat zijn beroep betreft treedt hij in het voetspoor van zijn vader en zijn toekomst ziet er zonnig uit. Hij gedraagt zich als een keurige burger en heeft een netwerk aan invloedrijke relaties met wie hij regelmatig samenkomt om wat te eten en te drinken en zaken te bespreken. Hij behoort tot de happy few. Het advies van Jezus om alle bezit aan de armen te geven, gaat hem duidelijk te ver.

Farizeeën

Maar hij heeft ook andere opties. Zoals zoveel mensen doen, kan hij zijn leven inrichten volgens de voorschriften van de Farizeeën. Die streven ernaar dat gelovigen de Joodse leefregels zo precies mogelijk in acht nemen. Joden ervaren dat niet als een haast ondraaglijke last, maar als een positieve vervulling van hun religieuze ideaal. Daarnaast sporen Farizeeën de gelovigen aan om de Tora te bestuderen, goede werken te doen en deel te nemen aan de eredienst. Dan mogen zij hoop hebben dat zij in aanmerking komen voor het eeuwig leven. Bovendien worden ook meer concrete voordelen hier en nu bereikbaar zoals levensheiliging en het krijgen van waardering. Jezus heeft geen beloningen in de aanbidding waar zijn leerlingen nu al profijt van kunnen hebben. Integendeel. Hij houdt hen voor dat zij veel zullen moeten doorstaan: uitsluiting, vervolging en misschien zelfs een gewelddadige dood. Hij zal zelf het voorbeeld geven.

ACHTER DIE STEEN

Achter die steen
is de dood verborgen
goed verstoppt
zorgvuldig in linnen gewikkeld

Achter die steen
ligt een vraag
in diepe duisternis
die het licht
niet kan verdragen.
Jezus zei
haal die steen
maar weg
laten we
de grootheid van God
uit de doeken doen

Een vriend die sliep
mocht daar ontwaken.
De dood geen lot
slechts een masker.
Dus kom maar
naar buiten.
gooi het af

Blijf niet staan
bij de dood
maar denk
straks met Pasen
aan die vriend
die je riep
dan kan jij ook
Zijn lijden aan.

THUISKOMEN IN EEN KLOOSTER- GEMEENSCHAP

Tekst: Agda Wachter

spreek!

‘Het voelt als thuiskomen: dit leven, werken en liturgie in een kloostergemeenschap,’ zegt Henny Brouwer. Een gesprek over haar intrede eind vorig jaar bij de Zusters Clarissen in Megen als de ontmoeting van haar leven.

Wie is Henny Brouwer?

Henny is een jonge vrouw van vierendertig jaar. Zij is geboren in Blauwhuis. Het gezin verhuisde naar Bolsward toen Henny 11 jaar oud was. Daar woonde ze tot het afgelopen jaar. In Bolsward was ze werkzaam als versmanager in een supermarkt. Henny is de trotse tante van drie ‘spettertjes’ en was altijd zeer actief in de parochie. In Bolsward was ze voorzitter van de locatieraad.

Kerkgang een feestje

‘Van jongs af aan voelde het goed om naar de kerk te gaan. De kerk was voor mij een feestje,’ legt ze uit. Het hoorde bij de zaterdag of de zondag; iets waar ze naar uitkeek. Het was dan ook vanzelfsprekend dat Henny na de eerste heilige communie misdienaar werd. ‘Prachtig dat klokkenluiden daar in Blauwhuis,’ blikt Henny terug op die tijd. De verhuizing van het gezin naar Bolsward bracht daar geen verandering in. Ook in die parochie

werd ze misdienaar en zette ze zich in voor allerlei groepen en activiteiten. ‘Ook als ik op zaterdagavond met mijn vrienden op stap ging, zat ik zondagochtend gewoon in de kerk,’ aldus Henny.

Religieuzen

‘Ik was zestien toen we met een groep jongeren naar Taizé gingen. Dat was voor mij een openbaring. Ik dacht altijd dat kloosterleven iets was, wat zich tussen de muren afspeelde. Maar

daar kwam ik tot de ontdekking dat het heel anders was dan dat ik mij voorstelde. Ik ontmoette daar ook zusters. Er ontstond een gevoel van 'dat wil ik ook.' Ik ben in de jaren die volgden regelmatig terug gegaan naar Taizé, maar bezocht ook Lourdes en Rome. Elke keer als ik Religieuzen ontmoette deed dat iets met mij. Telkens vroeg ik me af of ik dat ook zou kunnen. Het raakte me steeds, maar ja, je moest ook heel veel loslaten.'

Waarom geen kloosterleven?

Opeens kreeg Henny de vraag gesteld. In mei 2015 werd de processie van Maria van Sevenwouden georganiseerd in Bolsward. Ze werd door Hella van der Wijst geïnterviewd voor het tv-programma 'Geloof en een hoop liefde'. Tijdens het interview gaf Hella van

der Wijst aan of ze niet eens over het kloosterleven had nagedacht, omdat geloof zo belangrijk voor haar was. Henny schoot in de lach en reageerde: 'Ik heb daar wel eens aan gedacht, maar dan moet ik zoveel loslaten. Dat lukt vast niet.'

De vraag blijft

Henny Brouwer: 'Het gesprek bleef me bezighouden. Het vlammetje was opnieuw ontstoken. Ik heb verschillende gesprekken met pastoor Bultsma gevoerd. Hij adviseerde mij om kloosters te gaan bezoeken. Ga maar op pad en onderzoek wat bij je past.'

Thuiskomen

Na verschillende kloosters bezocht te hebben stond Henny voor de deur van het klooster van de Zusters Clarissen in Megen. Daar op de stoep voor de

deur kreeg ze heel sterk het gevoel dat dit de plek was waar ze zich thuis zou gaan voelen. 'Ik sta hier nu met mijn weekendtas, maar ik kom hier terug met mijn hele hebben en houden,' ging het door haar heen. In oktober besloot Henny de stap naar Megen te maken: 'Hier hoor ik.' En dat gevoel van 'hier hoor ik' heeft te maken met de wijze waarop de liturgie wordt vormgegeven, de eenvoud van het leven en de sfeer in de zustergemeenschap. 'Geen grote dingen, geen uiterlijke schijn. Eenvoudig leven, dat past bij mij,' legt Henny uit. Ze studeert en bestudeert de spiritualiteit van de orde, werkt in de hostiebakkerij, de wasserette en de bijkeuken. Hoe de toekomst zich aan haar zal ontfouwen weet ze niet. Ze heeft er alle vertrouwen in dat het goed gaat komen.

OPINIE

Een ware ontmoeting is voor mij...

Janny Wijnbergen, Hildegard van Bingen, locatie Zuidhorn

De "jij" die op mijn pad komt
Bij mij komt dan nieuwsgierigheid op
'Wie ben jij? Hoe kom je hier? Wat doe je hier?
Als jij niks zegt ga ik de eerste vraag stellen
maar als jij het eerste vraagt geef ik niet te lang
antwoord
want ik wil jouw verhaal ook horen
En zo tasten wij elkaar af
En als jij direct een verhaal vertelt
moet dat niet te lang zijn
want ik wil ook ruimte
Soms verdwijnt mijn nieuwsgierigheid
soms verandert het in belangstelling
Ik begin die "jij" te zien
Ik zie openheid, oprechtheid, kwetsbaarheid,
verlegenheid, goedheid
Mijn belangstelling groeit
Of ik zie ontwijkgedrag, wat gemaaktheid, wat
grootdoenerij
Mijn belangstelling zakt
Ik wil je zo graag echt ontmoeten
Jij hoeft niet volmaakt te zijn
Ik ben het ook niet

Corina Vogt, Salvator gemeenschap

Is dat wel zo? Een gemeenschap
ja, maar groot? De kracht zit hem
volgens mij niet in het aantal
personen, maar in de personen zelf.
In een gemeenschap kennen mensen
elkaar. Door elkaar te kennen, en
de onderlinge verschillen tussen
mensen te koesteren, inspireer en
voed je elkaar. Dat maakt voor mij
een gemeenschap betekenisvol en
belangrijk. Ik denk dat het doel niet
een grote gemeenschap is, maar groot
zijn in gemeenschap. Vier samen, leer
elkaar kennen, waardeer verschillen
en benut dit in de opbouw van nieuwe
parochies. Geef elkaar de kans om
samen groot(s) te zijn.

**Cor en Maria Middendorp,
parochianen in Buitenpost**

Pelgrimeren naar Santiago de Compostela levert bijzondere ontmoetingen op. Al lopende met twee dames uit Hongkong kwamen we op het onderwerp 'de rol van grootouders'. Wijzelf zijn als grootouders geen oppas op vaste dagen bij onze kinderen, alleen bij calamiteiten. Maar op drie adressen met kleine kinderen is er altijd wel iets. Ziekte van een kind, een studiedag of ter ondersteuning van de ouders. Wij doen dat met veel plezier en omdat we elkaar vaak zien, zijn we heel vertrouwd met en voor de kleinkinderen. Onze mede pelgrims vertelden dat in Hongkong de grootouders in hetzelfde huis wonen als hun kinderen en kleinkinderen. Na een geboorte blijven de ouders even thuis, maar gaan daarna weer aan het werk. Oma maakt thuis de dienst uit en regelt de volledige opvoeding. De ouders passen zich geheel aan aan oma's beleid. Onze mede pelgrims waren zeer verbaasd dat wij als grootouders zes weken lang konden pelgrimeren.

**Femke van Dijk, lid locatieraad
Workum van de Zalige Titus
Brandsmaparochie**

Echte ontmoeting is er wanneer je vanuit je hart contact hebt met mensen en echt naar hen luistert. Soms zoek ik dat op, maar vaker ontstaat dat spontaan. Meestal wanneer er sprake is van wederzijds vertrouwen. Pas nog sprak ik even met een collega. Dat begon luchtig, maar door het onderwerp en dat we ons open durfden op te stellen, was er sprake 'ware ontmoeting'. 'Ware ontmoeting' in mijn geloof is de wetenschap dat er maar een iemand is die je door en door kent en dat is God. Je kunt altijd bij hem terecht. Hij weet wat er diep van binnen leeft in je hart. Je kunt God overal ontmoeten, maar vooral wanneer ik heb gezongen en op mijn openst ben, voel ik hem heel dichtbij.

Wanneer ik ergens mee zit, zoek ik God op. Dan wandel ik, lees ik in de bijbel of luister naar Christelijke muziek. Van God krijg je altijd antwoord op de vragen waarmee je zit. Maar dat antwoord overvalt je meestal; dat komt op een moment dat je het niet verwacht.

**Elma van Rooijen, voorzitter locatieraad
Pax Christi Parochie**

Ware ontmoeting is voor mij, bezig zijn met de natuur en het werken met dieren. Soms is het makkelijker om met beesten om te gaan dan met mensen. Tijdens het werk op onze melkveehouderij stellen de koeien geen vragen. Lekker rustig, de dieren laten het allemaal maar over zich heen komen. In de jaren heb ik de dieren leren kennen, ze weten wie ik ben, ze herkennen me aan m'n stem en voetstappen. Natuurlijk is het ook leuk om nieuwe mensen te ontmoeten. Spontane ontmoetingen met totale onbekenden kunnen soms op hele bijzondere gesprekken uitdraaien. Zo ook met Hemelvaartsdag 2017 tijdens de openluchtviering bij ons in de tuin. De dag begon met dauw trappen onder leiding van mijn man. Vervolgens de viering. Na de overweging was het even stil, daarin voelde je de rust en warmte zoals God het bedoelt. Mensen om je heen die hetzelfde voelen.

VERRIJKING VOOR JODEN EN KATHOLIEKEN

Tekst: Marlies Bosch

spreek!

Voor de tiende keer vond in januari de Dag van het Jodendom plaats in de synagoge van Groningen. Op wiens initiatief is dat ontstaan? Gesprek met twee mannen, de een voorzitter van de progressief Joodse Gemeente Noord-Nederland, Lex van der Star, de ander bestuurslid van de Nederlands Israëlitische Gemeente Groningen, Rob Vleesblok.

Lex van de Star en Rob Vleesblok vertegenwoordigen twee stromingen binnen het hedendaags Jodendom van nu: het progressief-liberale en het orthodoxe. Toch hebben zij een goede verstandhouding, begrijpen en respecteren elkaars opvattingen en nemen beiden deel aan de studiegroep over de ontmoeting tussen Joden en katholieken in het Noorden.

Initiatief

Rob Vleesblok: 'Vijf jaar geleden nam bisschop De Korte het initiatief voor

een structureel overleg tussen de Joodse gemeenschap in het Noorden en het Bisdom. In dat overleg kaartte hij de mogelijkheid van een gezamenlijke studiegroep aan. Hij wilde pastores kennis laten maken met het hedendaagse Jodendom. In eerste instantie liep de joodse afvaardiging daar niet meteen warm voor. Een jaar later kwam De Korte erop terug, en toen hebben we met enige reserve ingestemd. De studiegroep bestaat inmiddels drie jaar. Het blijkt dat veel katholieken zich nooit verdiept hebben

in de Hebreeuwse bijbel. Veel Joden niet in het Nieuwe Testament. In de gesprekken halen we vooroordelen weg. We lezen bijvoorbeeld het Johannes Evangelie waarin Joden worden beschuldigd van de kruisiging van Jezus, en we hebben het ook over wat ons verbindt.'

Lex van der Star: 'Door Arthur van Essen zijn we betrokken geraakt bij de Dag van het Jodendom die het bisdom jaarlijks organiseert. De laatste dag waren meer pastores aanwezig,

een goede ontwikkeling hopen we. Natuurlijk is het een 'feestje' van het Bisdom. De bisschoppen bepalen het thema. De dag wordt georganiseerd met de Synagoge Groningen. De ontmoeting ontstaat door zowel een spreker van katholieke huize als van joodse kant uit te nodigen en zijn of haar visie te laten geven. Daarbij maakt liberaal of orthodox niet uit. De verschillen maken de gesprekken juist boeiend.'

Vleesblok: 'Ook binnen de orthodoxe gemeenschap is het geven van invulling aan de joodse leefwijze en de beleving van de traditie een persoonlijk iets. Leden maken daarin eigen afwegingen; als je niet wilt rijden op sjabbat, dan wordt het bijwonen van sjoeldiensten in Groningen bijna onmogelijk. Maar de meeste leden willen wel een plek op de Joodse begraafplaats hebben.'

Van der Star: 'Joodse Gemeenten, orthodox of progressief-liberaal hebben beiden te maken met een geschiedenis die zwaar beladen is. Velen hebben familieleden die in de vernietigingskampen zijn vermoord. Het overdragen van de traditie, het thema van de dag van dit jaar, gebeurt gelukkig nog steeds in de huiselijke kring. Bijvoorbeeld door (groot)ouders die aan hun kinderen en kleinkinderen iets van de rituelen van het Jodendom overdragen. Ik vind het belangrijk dat die overdracht plaatsvindt, ook al gaat het ogenschijnlijk om kleine dingen. Het mooie in de lezing van Van Praag was de twijfel die er mag zijn en dat die mag worden uitgesproken. En dat je altijd vragen mag blijven stellen. Dat zijn de pijlers voor de toekomst. In onze gespreksgroep hebben we het daar ook over.'

Meerwaarde

Vleesblok: 'Voor mijn deelname aan de studiegroep had ik me nooit zo verdiept in het ontstaan van het Christendom, ook al had ik diverse katholieke vrienden. Het boek: 'Israël verdeeld' van Jona Lendering opende mijn ogen en nu weet ik meer over de achtergrond. Mijn persoonlijk inzicht is verrijkt door discussies met de katholieke leden.' Van der Star: 'We staan open voor elkaars gedachten en bevragen elkaar. Het gaat niet om waarheidsvinding.'

Tenslotte

Vleesblok: 'Ik wil voor deze actie alle eer geven aan initiatiefnemer bisschop De Korte en Arthur van Essen. Zonder hen was het nooit van de grond gekomen. De nieuwe bisschop is uitgenodigd om binnenkort een dienst in de synagoge bij te wonen. Dus de ontmoeting tussen Joden en katholieken krijgt echt inhoud.'

OECUMENE OP HET FRIESE PLATTELAND

Tekst: Lammert de Hoop

spreek!

Wirdum en Wijtgaard: een dorp en een buurtschap met een lange kerkelijke traditie. Na de Reformatie (1580) kwam de Martinuskerk van Wirdum in protestantse handen. Een katholieke enclave in buurtschap Wijtgaard bleef eeuwenlang bestaan. Waar 'papen en finen' elkaar vroeger verketterden, ontmoeten ze tegenwoordig elkaar in oecumenische vieringen van woord en gebed. Twee kanten van de oecumenische medaille belicht. Door Nieskje van der Meer van katholieke zijde en Elske Roorda van protestantse kant.

Openluchtviering

Wijtgaard was tot in de tweede helft van de vorige eeuw voor zo'n 80% katholiek. Een nieuwe parochiekerk, gebouwd in 1871 door P.J. Cuijpers, hield stand tot 1966. Het aantal parochianen kalft nu gestaag af. Bij gebrek aan voldoende eigen jeugd zijn communie en vormsel ondergebracht bij de parochie van Leeuwarden. 'Jeugd zien we vooral bij de oecumenische vieringen met de Wirdumer PKN-gemeente,' vertelt Nieskje van der Meer, lid van de katholieke 'enclave' Wijtgaard. Ca. 15 jaar geleden startten

PKN-dominee Hinne Wagenaar van Wirdum en Susan Boukema, pastoraal werkster in Wijtgaard en Leeuwarden, de organisatie van drie oecumenische vieringen per jaar. Twee in het voor- en najaar bij de Biddag en Dankdag voor Gewas en Arbeid. Een hoogtepunt elke zomer is de gezamenlijke open luchtviering in de tuin van boerderij Camstra State. Een feestelijk gebeuren met brassbandmuziek, RK koorzang en jeugdactiviteiten in de buitenlucht. De zomerviering trekt zo'n 120- 150 bezoekers, in meerderheid protestants tegenwoordig.

Na het vertrek van Susan Boukema als pastoraal werkster en de recente fusie tot Stint Vitusparochie, waaronder Wijtgaard valt, heeft pastoor Stiekema aangegeven dat hij de zomeroecumene van Wirdum en Wijtgaard in ieder geval doorzet.

Volle borst

Nieskje van der Meer draait mee de oecumenische organisatie met PKN-geloofsgenoten. 'In dat contact ontdek je meer van elkaars traditie en je leert dat waarderen. We zijn vaak nog zo onbekend met de betekenis

van verschil in opvattingen en kerkgewoonten. Katholieken zijn niet zo van de samenhang bijvoorbeeld, en gebruiken een kerkkoor als ondersteuning. Aan het hoog houden van de kwaliteit van liturgie hechten we veel waarde. Het uit volle borst meezingen door alle kerkvolk, wat protestanten gewoon vinden, komt door Luther die woord en liturgie ook door het gewone volk gedragen wilde zien. Of de noten om je heen zuiver of vals klinken is dan minder belangrijk.' In de gesprekken ontdekken katholieken hoe bij protestanten intussen allerlei symboliek en rituelen zijn ingevoerd. De dominee in het zwart loopt tegenwoordig ook in liturgische gewaden, gekleurd naar de seizoenen van het kerkelijk jaar. Het branden van de paaskaars is gangbaar geworden. De beide kerkbladen van Wijtgaard (RK) en Wirdum (PKN) deden onlangs verslag van een uitgebreide kennisquiz tussen gemeenteleden over elkaars gebruiken. Nieskje vertelt dat dominee Hinne Wagenaar, tegenwoordig trekker van

een protestantse kloosterinitiatief in Jorwert, bij een van de oecumenische vieringen namens de PKN ooit excuses aanbood voor de rampzalige Beeldenstorm van 1566. Dat vond ik persoonlijk wat ver gaan,' aldus Nieskje. 'Wat geweest is, is geweest. De huidige generatie gelovigen kan je daar niet verantwoordelijk voor stellen.'

Doorzetten

Oecumene in Wirdum-Wijtgaard is beleving van onderlinge verbondenheid, ondanks verschil in geloofstraditie. Dat besef is bij haar diep verankerd, zo lijkt het. Nieskjes vader trouwde als overtuigd atheïst in Friesland met een Tsjechoslowaakse die hij in oorlogstijd had ontmoet. 'Mijn moeder kwam in Sneek in contact met de katholieke kerk, wat haar aansprak en waar ze zich erg thuis voelde. Ze heeft altijd grote voorliefde gehouden voor de klassieke Latijnse Mis. Ikzelf heb geen idee wat mensen beweegt om te geloven. Voor mij is belangrijk dat we het samen doen, en er voor elkaar zijn. Dat is wat mij aanspreekt

in de oecumenische viering.' In 2018 is het thema van de zomerse open luchtviering 'Alles wat aandacht krijgt groeit'. Een thema dat Nieskje inspireert: 'Of we als kerken samen het tij voor het christelijk geloof kunnen keren in deze tijd weet ik niet. Wel dat we niet moeten opgeven. Geloof is doorzetten en volhouden, ook in oecumene.'

Oecumenisch ouderling

Elske Roorda-Postuma is sinds vier jaar ouderling in de PKN-gemeente van Wirdum. Een jonge moeder en boerin, die met man en gezin woont in de weilanden langs de snelweg Leeuwarden-Heerenveen. 'Ik kom uit de Gereformeerde kerk en mijn man Joop is katholiek. In 2002 zijn we kerkelijk in een oecumenische viering getrouwd door pastoor Jan Romkes van der Wal en de dominee van Wommels. Het toeval wil dat mijn schoonouders al hun vijf kinderen met PKN-leden hebben zien trouwen. Joop en ik bezoeken beide kerken. Onze vier kinderen zijn in een

oecumenische viering gedoopt en opgenomen in het boek van de RK kerk.' Vanuit de interkerkelijke band is Elske enige jaren actief geweest in de voorbereidingsgroep 'zeven man sterk' van de oecumenische vieringen. 'Eigenlijk is de voorbereiding al ontmoeting' vindt ze. 'Onze open lucht viering kent een paar vaste liturgische onderdelen met na de preek even 'heilige chaos'. Iedereen kan even bij de kinderen kijken of een tractatie delen, daarna hervatten we de dienst.'

Rooms

Verschil tussen RK en PKN ziet Elske vooral in gebruiken: 'Bijvoorbeeld Susan Boukema als katholieke voorganger knikt en buigt altijd even voor het altaar. In het delen van brood en wijn beleef je ook verschil. De communie uitreiken elke zondag gaat sneller, ook haastiger lijkt het soms. Het avondmaal in de PKN is plechtiger, ook wel eens wat stijf, en is maar zes keer per jaar. Aan de andere kant zie je de PKN ook veranderen. De Kerstdienst is met het aansteken van kaarsen ook wat 'roomser'

geworden, zeggen sommigen. Onze dominee, Wiebrig de Boer-Romkema, zingt alleen voor in de dienst.'

Toekomst

De gemeenteleden van beide kanten zijn positief over de oecumenische samenwerking volgens Elske. Al is de PKN-gemeente in omvang een stuk groter, wat blijkt uit de ca. 100 vrijwilligers die van hun kant betrokken bij het gemeente zijn. Bij de oudere gemeente van Wijtgaard is dat minder. Kerkenraad en moderamen (bestuur) van de PKN-gemeente heeft in een recent beleidsplan uitgesproken dat men de oecumenische samenwerking met Wijtgaard graag voortzet. Elske Roorda: 'Op het platteland biedt samenwerken op de lange termijn, denk aan 30 jaar, meer perspectief dan apart blijven. Wat dat betreft is heel opvallend dat wij met de Hervormde PKN-gemeente van Reduzum, hier vlakbij, veel minder samen doen dan met de katholieken in Wijtgaard. Het meest wezenlijk vind ik dat we geloven in dezelfde God, en in Jezus die heeft voorgeleefd hoe we

met elkaar moeten omgaan. Sommigen vinden de katholieke kerk meer geloof met het hart en protestants meer geloof met het hoofd vanwege nadruk op kennis van de Bijbel. Zelf denk ik er niet te moeilijk over. Ik kan me in beide kerken thuis voelen en daar zet ik me graag voor in.'

LEZINGEN TIJDENS DAG VAN HET JODENDOM

Prof. dr. Herman van Praag en Mgr. Van den Hout

Tekst: Lammert de Hoop

Twijfel

Emeritus hoogleraar en oud-psychiater Van Praag vindt twijfel en vragen stellen een gezonde zaak voor gelovigen. Zijn inspirerend Bijbels voorbeeld is het boek Prediker. Van Praags lezing is vooral een weergave van zijn laatste boek: een ideeënroman over de jonge jood Amos ten tijde van Jezus en Johannes de Doper. Amos' vader geeft geen antwoord op de vragen van zijn zoon over God en geloven, maar stuurt hem op expeditie. Een zoektocht langs de joods-religieuze stromingen in die tijd. Schriftgeleerden en priesters zoals Farizeeën en Sadduceeën, militante nationalistische Zeloten, Joods-Griekse filosofen, zuiver levende Essenen in de woestijn, etc. Amos voert ook kritische gesprekken met Johannes de Doper en de rabbi Jezus die met joodse volgelingen rondtrekt.

Van Praags' pleidooi voor twijfel komt voort uit zijn kritiek op 'verstening van het leven' door dogmatische leerstellingen. Amos' zoektocht op de 'markt' van geloof gebeurt binnen joodse religieuze grenzen. Twee 'constanten' blijven onbetwist: de aanwezigheid van één God, en de moraal en ethiek van Mozaïsche geboden voor menselijk samenleven. Gelovige grenzen, ongetwijfeld, waarin de bisschop zich kan herkennen.

Geloofsoverdracht

Bisschop Van den Hout licht toe dat het doorgeven 'van generatie tot generatie' zowel in de joodse als in de christelijke Bijbelse traditie verankerd is. Hij is kritisch en bezorgd over de breuk in continuïteit van

Mgr. Van den Hout

de geloofsoverdracht in kerkelijk verband. De oude 'drieëenheid' van gezin, kerk en school viel uit elkaar omdat scholen zich losser maakten: 'De scholen wijzen de ouders en de Kerk op hun eigen verantwoordelijkheid. En die hebben de ouders en de Kerk niet op zich kunnen nemen, zo is mijn overtuiging. (...) Als we de vraag stellen 'waarom zijn we er niet in

Lex van der Star namens Prof. dr. Herman van Praag

geslaagd ons geloof door te geven?' moeten we ook de vraag stellen 'hoe staan we er zelf in?' en 'wat geloof ik zelf (nog)?'

Volledige tekst van de lezingen: zie www.bisdomgl.nl/ Dag van het Jodendom. Boek: H.M. van Praag, 'Slecht zicht. Een hommage aan de twijfel', Eindhoven, 2017.

1995 Pastoor Paul Verheijen in verzorgingshuis 'de Heggerank' in Musselkanaal.

Colofon

7e jaargang

Nummer 1

Maart 2018

Redactie:

Ilona Lesscher, Piet van der Schoof,
Agda Wachter, Lammert de Hoop
(hoofd- en eindredactie),
Marlies Bosch (eindredactie)

Fotografie:

Marlies Bosch

Redactieadres:

Bisdom Groningen-Leeuwarden
Ubbo Emmiussingel 79
9711 BG Groningen
telefoon: 050-4065888
redactie@bisdomgl.nl
www.bisdomgl.nl

Vormgeving:

Rizzo Schouten

Opmaak en advertentie-exploitatie:

Mediapalet BV, Heerenveen
Telefoon: 0513-745020

Druk:

Veldhuis Media, Raalte

Abonnement:

SPREEK! Is een uitgave van het
bisdom Groningen-Leeuwarden en
verschijnt vijf maal per jaar.

Jaarabonnement: € 15,00

Een abonnement kan elk gewenst
moment ingaan en wordt automatisch
verlengd.

Abonnementenadministratie:

v.bouwman@bisdomgl.nl
tel. 050-4065888

ISSN 2213-8560

Voor een persoonlijk afscheid

UITVAARTZORG
BOERHAAVELAAN
Stad en Ommeland
BOERHAAVELAAN 19, 9728 LG GRONINGEN
050 - 52 55 980
WWW.UITVAART-GRONINGEN.NL

PRIESTER OF DIAKEN WORDEN VANUIT JE BEROEP!

Priester- en diakenopleiding Bovendonk

Informatie over deze deeltijdopleiding:
T 0165 504277
E info@pdob.nl
I www.pdob.nl

Hofstraat 8 - 4741 AK Hoeven

Uw gift is welkom op IBAN
NL 93 ING B 0002 5806 80
t.n.v. Stichting PDOB te Breda

Algemeen Nut
Bevrijdende Stichting
ANBI

**Een bordje eten elke dag
is voor heel veel kinderen
niet vanzelfsprekend!**

**U kunt helpen,
word donateur**

JA, ik word donateur en:
☐ Ik machtig de Stichting Missiewerk M.A.W. tot wederopzegging om van mijn rekening af te schrijven het hieronder gewenste vermelde bedrag (doorhalen wat niet gewenst is).
1x eenmalig / 1x per kwartaal / 1x per maand / 1x per jaar

Rekeningnr: NL..... Bedrag:.....
Naam:.....
Adres:
Plaats:
Handtekening:

**s.v.p. inzenden naar: Stichting Missiewerk M.A.W.,
Postbus 1180, 9701 BD Groningen**

MariaBode

Katholiek nieuws 24 uur per dag actueel

www.mariabode.nl

week
nederlandse
missionaris

www.weeknederlandsemissionaris.nl

Geloven in de ander ieder mens telt mee

WNM Inspiratiedag

14 april 2018

Orangerie in Den Bosch

**steun de
WNM Pinksteractie
12 t/m 20 mei 2018**

Algemeen Nut
Beogende Instelling

ANBI